

وای؛ نه ایگرگ!

ندا مهدوی غروی، دبیر ریاضی شهرستان محمودآباد

به بعد یک سری کتب دبیرستانی موسوم به «کتاب‌های وزارتی» که از طرف وزارت آموزش و پرورش چاپ شده بود. وارد مدارس شد.

کتب ریاضی و علوم در این برهه از زمان شدیداً متأثر از فرهنگ علمی فرانسه بود. دلیل آن نیز:

- جزوات فرانسوی باقیمانده از دارالفنون؛

- جزوات فرانسوی دبیرستان‌های رازی و سن لویی؛

- آشنایی بیش‌تر تحصیل‌کرده‌های ایران با زبان فرانسه

بود...

در مهرماه ۱۳۲۶ کتاب‌های ریاضی تألیف آقایان قربانی و صفاری برای اولین بار وارد دبیرستان‌های کشور شد. این کتاب‌ها نسبت به سلف خود ساده‌تر می‌نمود و با الهام از منابع دبیرستانی فرانسه تنظیم شده بود... [۱]

به نظر می‌رسد، زمان آن رسیده که *y* را «وای» تلفظ کنیم. به چند دلیل:

- زبان انگلیسی، زبان بین‌المللی پذیرفته شده است. هم‌چنین در دانشگاه‌های کشور، زبان تخصصی‌ای که ارائه می‌شود (به جز در رشته‌های خاص) انگلیسی است و به کار بردن حرف فرانسوی حین خواندن انگلیسی، جالب نیست.

- حروف زبان فرانسه از نظر تعداد و نوشتار با زبان انگلیسی یکسان و از نظر تلفظ در برخی موارد متفاوت است.

اگر ما می‌خواهیم مجهول‌های ریاضی را به فرانسه تلفظ کنیم، پس باید وقتی *W* را به عنوان مجهول استفاده می‌کنیم، آن را «دوبل و»^۲ بخوانیم یا *H* را «آش»^۳. البته بماند که برخی از حروف فرانسه در زبان فارسی، معادل آوایی ندارند، مثل *U*.

پی‌نوشت

۱. ایشان در حال حاضر ریاست دانشگاه مازندران را به عهده دارند.

2. /dublav/

3. /aS/

مراجع

- [۱] جلیلی، میرزا: مروری بر کتاب‌ها و برنامه‌ریزی ریاضی کشور در گذشته دور و نزدیک. مجله‌ی رشد آموزش ریاضی - شماره‌ی ۷۶، ص ۵۱، دفتر انتشارات کمک آموزشی.
- [۲] پارسایار، محمدرضا: فرهنگ معاصر فرانسه - فارسی (۲۰۰۲).
- [۳] معین، محمد: لغت‌نامه معین.

چند سال پیش، وقتی دانشجوی کارشناسی ارشد ریاضی محض بودم، در محضر استاد گرانقدر «قاسم علیزاده افروزی»^۱ دروس آنالیز حقیقی و مختلط، آنالیز تابعی و آنالیز تابعی کاربردی را می‌گذراندم. یادم هست به محض این‌که *y* را ایگرگ می‌خواندیم، ایشان در نهایت جدیت می‌فرمودند «وای؛ نه ایگرگ». به طوری که بنده در شروع هر جلسه روی ورقه‌ای می‌نوشتیم «وای» و آن را در معرض دیدم قرار می‌دادم تا اشتباهاً *y* را به جای «وای»، «ایگرگ» نخوانم و استاد به من تذکر ندهند. آن روزها آن چنان محو تدریس زیبای آن استاد فرزانه بودم که نه من و نه هم کلاسی‌هایم هیچ‌وقت نپرسیدیم «چرا ایگرگ نه؟»

البته در هنگام تدریس در کلاس درس، هم‌چنان به ایگرگ گویی ادامه می‌دادم. تا این‌که روزی در کلاس ریاضی (۱) وقتی یکی از دانش‌آموزان گفت «ایگرگ»، به تقلید از استادم گفتم: «وای؛ نه ایگرگ» و از آن پس این دانش‌آموزان بودند که به محض ادای این کلمه به من تذکر می‌دادند. آن‌ها خیلی سریع توانستند این تغییر را اعمال کنند و علت آن هم واضح بود. چرا که یکی دو سالی پیش‌تر نبود که آن‌ها با ایکس و ایگرگ در ریاضی آشنا شده بودند، در حالی که از نخستین برخورد من با دو یار مجهول، ۱۵ - ۱۶ سالی می‌گذشت. مطابق انتظارم، برای دانش‌آموزان سال‌های بالاتر، *y* را «وای» خواندن سخت‌تر بود.

برایم بسی مایه‌ی خوشوقتی بود که کسی نمی‌پرسید: «چرا ایگرگ نه؟» ولی اگر می‌پرسیدند چه جوابی داشتم؟ تصمیم گرفتم در این مورد تحقیق کنم.

در فرهنگ معین آمده: «ایگرگ. شرح: ۱- نام حرف بیست و پنجم الفبای فرانسه ۲- حرفی که در معادلات ریاضی نشان‌دهنده‌ی مجهول است ۳- مجهولی دیگر».

حالا فهمیدم چرا استاد با ایگرگ مخالف بودند. طبق اطلاعاتم ایشان تحصیل‌کرده‌ی انگلستان بودند و احتمالاً به همین دلیل با زبان و حروف فرانسه، غیرمأنوس.

اما چرا ما *y* را به فرانسه تلفظ می‌کنیم؟ مقاله‌ی «مروری بر کتاب‌ها و برنامه‌ریزی ریاضی کشور در گذشته‌ی دور و نزدیک» را مطالعه کردم. در قسمتی از این مقاله آمده: «... از سال ۱۳۱۵